

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ในสองทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัดเจนเป็นที่คาดกันว่า ประเทศไทยกำลังก้าวไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NIC = Newly Industrialized Country) มีการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย เกิดโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมและความเจริญทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ หลายอย่าง ผลของการเจริญเติบโตในทุก ๆ ด้าน ทำให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยเพื่อทำมาหากินเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อวางกรอบนโยบายการพัฒนาเมืองพบว่า กรุงเทพฯและปริมณฑลจะมีโครงสร้างในการเชื่อมโยงการพัฒนาซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีส่วนกระทบถึงสภาพการจ้างงานและตลาดแรงงานของกรุงเทพฯและปริมณฑลทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยภาคอุตสาหกรรมและบริการ (ภาคนอกเกษตร) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและการจ้างงานส่วนใหญ่อยู่ในเขตเมือง ตลาดแรงงานที่ใหญ่ที่สุดคือ กรุงเทพฯและปริมณฑล โดยเฉพาะกรุงเทพฯถือเป็นตลาดแรงงานในเมืองที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ มีการจ้างงานถึงร้อยละ 60 ของการจ้างงานในเมืองทั้งหมด¹ และแรงงาน

---

¹ ยงยุทธ แฉล้มวงษ์ และเสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์, ตลาดแรงงานและค่าจ้างในภูมิภาค (กรุงเทพฯ:สถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศ, 2534), หน้า 8.

ในเขตที่มีคุณภาพค่อนข้างสูง (ในด้านของพื้นฐานการศึกษาและทักษะฝีมือ) ความต้องการแรงงานก็มีหลากหลาย สิ่งเหล่านี้มีผลดึงดูดให้แรงงานจากภาคต่าง ๆ เคลื่อนย้ายเข้ามายังกรุงเทพฯ และปริมณฑลเพิ่มมากขึ้น

การเคลื่อนย้ายของกำลังแรงงานดังกล่าว ทำให้กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นตลาดแรงงานที่ใหญ่ที่สุด มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จำนวนประชากรในกรุงเทพฯ และปริมณฑล ในปี พ.ศ. 2533 มีทั้งสิ้น 8.5 ล้านคน ทั้งนี้จากการสัมมะโนประชากรและเคหะในปี พ.ศ. 2513 เทียบกับการสัมมะโนประชากรในปี พ.ศ. 2523 พบว่ากรุงเทพฯ และปริมณฑลมีประชากรเพิ่มจาก 4.7 ล้านคนในปี พ.ศ. 2513 เป็น 6.9 ล้านคนในปี พ.ศ. 2523 คิดเป็นอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3.7 ต่อปีโดยประมาณ สำหรับการคาดประมาณประชากรในช่วงของแผนฯ 7 ได้มีความเห็นว่าพื้นที่รองรับการย้ายถิ่นของประชากร ประกอบด้วยพื้นที่หลัก ๆ 3 บริเวณ คือ กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 5 จังหวัดปริมณฑล และพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และเนื่องจากพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้ง 24 เขต น่าจะถึงจุดอิ่มตัวในการรองรับการขยายตัวของประชากร ด้วยเหตุผลทางด้านราคาที่ดิน ปัญหาการจราจรและบริการพื้นฐานอื่น ๆ ดังนั้นจึงคาดว่าอัตราการขยายตัวของประชากรในกรุงเทพมหานคร จะอยู่ในระดับร้อยละ 1.6 ต่อปีโดยเฉลี่ย โดยมีอัตราการเพิ่มตามธรรมชาติร้อยละ 1.51 ในช่วงต้นแผนฯ และลดลงเหลือร้อยละ 1.22 เมื่อสิ้นแผนฯ ในขณะที่อัตราการย้ายถิ่นโดยเฉลี่ยเพียงร้อยละ 0.65 ตลอดช่วงแผนฯ ในทางตรงกันข้ามพื้นที่ 5 จังหวัดปริมณฑลนั้น ยังมีศักยภาพในการรองรับการขยายตัวของประชากรได้อีก เฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่จังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการและปทุมธานี ทั้งนี้การขยายตัวของประชากรในพื้นที่ 5 จังหวัดปริมณฑลจะอยู่ระหว่าง 2.91 ในช่วงต้นแผนฯ และร้อยละ 2.73 ในช่วงปลายแผนฯ เมื่อพิจารณาในภาพรวมของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในช่วงแผนฯ 7 นี้จะมีประชากรเพิ่มจาก 9.3 ล้านคนในช่วงต้นแผนฯ เป็น 10 ล้านคนในปี 2539 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของแผนฯ ดังรายละเอียดในตารางที่ 1.1 และ 1.2 ตามลำดับ¹

---

¹ คณะทำงานศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัย คณะอนุกรรมการนโยบายที่อยู่อาศัย. รายงานผลการศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539). (กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการนโยบายที่อยู่อาศัย, 2533), หน้า 1-3.

ตารางที่ 1.1 ตารางแสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539)

พื้นที่	ต้นแผนฯ	ปลายแผนฯ
กรุงเทพมหานคร (ล้านคน)	6.20	6.80
อัตราเพิ่มตามธรรมชาติ (ร้อยละ)	1.51	1.22
อัตราการย้ายถิ่น (ร้อยละ)	0.65	0.65
อัตราการเพิ่มสุทธิ (ร้อยละ)	2.16	1.75
5 จังหวัดปริมณฑล (ล้านคน)	2.80	3.20
อัตราเพิ่มตามธรรมชาติ (ร้อยละ)	1.74	1.52
อัตราการย้ายถิ่น (ร้อยละ)	1.17	1.22
อัตราการเพิ่มสุทธิ (ร้อยละ)	2.91	2.73

ที่มา: คณะทำงานศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัย คณะอนุกรรมการนโยบายที่อยู่อาศัย รายงานผลการ
ศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7
(พ.ศ. 2535-2539) พ.ศ. 2533, หน้า 2.

ตารางที่ 1.2 แสดงจำนวนประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในช่วงของแผนฯ7
(หน่วย: พันคน)

พื้นที่	2533	2534	2535	2536	2537	2538	2539
กรุงเทพฯ	6,164	6,267	6,372	6,771	6,575	6,679	6,772
ปริมณฑล	2,809	2,889	2,970	3,049	3,139	3,223	3,310
กทม. และ ปริมณฑล	8,973	9,156	9,342	9,820	9,714	9,902	10,082

หมายเหตุ: อัตราการขยายตัวประชากรในช่วงแผนฯ 7 (2535-2539)

- กรุงเทพมหานคร มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยร้อยละ 1.22
- พื้นที่ 5 จังหวัดปริมณฑล เฉลี่ยร้อยละ 2.16

ที่มา: คณะทำงานศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัย คณะอนุกรรมการนโยบายที่อยู่อาศัย รายงานผลการ
ศึกษาความต้องการที่อยู่อาศัยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7
(พ.ศ. 2535-2539) พ.ศ. 2533, หน้า 3.

การเพิ่มขึ้นของประชากรจากการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่กรุงเทพฯและปริมณฑล
ทำให้เกิดปัญหาในด้านต่างๆ โดยเฉพาะที่อยู่อาศัยมีไม่เพียงพอต่อการเพิ่มขึ้นของประชากรอีกทั้ง
การสร้างครอบครัวใหม่ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของแบบแผนการดำรงชีวิตของครอบครัว
มีผลให้ความต้องการบ้านและที่อยู่อาศัยขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในบริเวณชานเมืองของ
กรุงเทพฯ จากการสำรวจพบว่าเขตต่าง ๆ รอบนอกของกรุงเทพฯหรือที่เรียกว่า ปริมณฑล โดย
เฉพาะเขตที่อยู่ทางทิศเหนือของกรุงเทพฯ เป็นเขตที่มีการเจริญเติบโตมากที่สุดเขตหนึ่ง ไม่ว่าจะ
จะเป็นการขยายตัวของหมู่บ้านจัดสรร โครงการสาธารณูปโภคต่างๆ นิคมอุตสาหกรรม ตลอดจน
ศูนย์การค้าต่างๆ อย่างไรก็ตามการขยายตัวของชุมชนในบริเวณทิศเหนือของกรุงเทพฯ ยัง
ประกอบไปด้วยการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมต่างๆ ตลอดจนกิจการพาณิชย์กรรม ซึ่งก่อให้เกิด
เกิดการสร้างงานและมีจำนวนแรงงานเพิ่มมากขึ้นพร้อมๆ กับการขยายตัวของที่อยู่อาศัยที่เพิ่มขึ้น

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทางทิศเหนือของกรุงเทพฯ ในเขตของจังหวัดปทุมธานี มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมบางส่วนร่วมกับกรุงเทพฯ ลักษณะความเป็นเมืองของจังหวัดปทุมธานี มีอัตราการขยายตัวในอัตราที่สูง ทั้งนี้เนื่องมาจากการขยายตัวของกรุงเทพฯซึ่งอาจมีผลผลักดันต่อความเจริญของจังหวัด จากผลของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่นการปรับปรุงการก่อสร้างถนนสายหลักรอบนอก การพัฒนาด้านธุรกิจพาณิชย์กรรม รวมทั้งการขยายเส้นทางเดินรถของภาคีรัฐบาลและเอกชนออกไปจากศูนย์กลางเมือง ทำให้การขยายตัวของเมืองแผ่ลามออกไปตามถนนสายหลัก ออกจากกรุงเทพฯมาซึ่งจังหวัดปทุมธานี สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เหล่านี้ช่วยย่นระยะทางในการเดินทาง โน้มน้าวให้มีการลงทุนทางด้านที่อยู่อาศัย การค้าและอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดปทุมธานี หากวัดด้วยอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด พบว่าปทุมธานีมีอัตราเติบโตสูงสุดในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา(พ.ศ. 2523-2531) โดยมีสัดส่วนของอัตราการเจริญเติบโตถึงร้อยละ 11.00 ตามด้วยกรุงเทพฯและสมุทรปราการ ส่วนนครปฐมมีสัดส่วนของอัตราการเติบโตต่ำสุดคือร้อยละ 3.4 ในช่วงเวลาดังกล่าว ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1.3 โดยจังหวัดปทุมธานีและสมุทรปราการได้รักษาความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งที่ตั้งของภาคการผลิตด้านอุตสาหกรรมที่สำคัญที่สุด¹ โดยที่จังหวัดปทุมธานีมีการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมที่สูงกว่าด้านอื่น ๆ

---

¹ สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร. รายงานผลการศึกษาระดับสัมบูรณ์ โครงการการศึกษาเพื่อกำหนดกรอบการวางแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2534), หน้า 112.

ตารางที่ 1.3 แสดงสัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี พ.ศ.2523 และปี พ.ศ.2531

จังหวัด	2523		2531		อัตราการเจริญเติบโต 2523-2531
	บาท	%	บาท	%	
กรุงเทพฯ	105,894.1	81.2	211,420.0	81.90	8.6
นนทบุรี	2,383.5	1.8	4,395.0	1.70	7.6
ปทุมธานี	3,816.8	2.9	9,187.8	3.56	11.0
สมุทรปราการ	11,643.7	8.9	23,175.0	8.98	8.6
สมุทรสาคร	2,981.0	2.4	5,177.0	2.00	6.9
นครปฐม	3,656.9	2.8	4,798.0	1.86	3.4
รวมทั้งหมด	130,376.0	100.0	258,152.8	100.0	8.5

ที่มา: สำนักนโยบายและแผนกรุงเทพมหานคร รายงานผลการศึกษาระดับสัมบูรณ์โครงการ
การศึกษาเพื่อกำหนดกรอบการวางแผนพัฒนา กรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 4
สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย 27 พ.ค.2534 หน้า 112.

การขยายตัวในด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดปทุมธานี เป็นไปตามถนนสายหลัก คือสายพหลโยธิน ทำให้ความหนาแน่นของโรงงานอุตสาหกรรมกระจุกตัวอยู่บริเวณประชาธิปัตย์และคลองหนึ่งซึ่งอยู่ริมถนนสายพหลโยธิน โดยเฉพาะตำบลประชาธิปัตย์ในอำเภอธัญบุรี และคลองหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอคลองหลวง มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมหนาแน่นมากบริเวณหนึ่งของอำเภอธัญบุรีและอำเภอคลองหลวงในจังหวัดปทุมธานีดังตารางที่ 1.4¹

ตารางที่ 1.4 แสดงจำนวนและสัดส่วนของโรงงานและคนงานของจังหวัดปทุมธานี แยกตามรายอำเภอ

อำเภอ	จำนวน โรงงาน (แห่ง)	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวน คนงาน (คน)	สัดส่วน (ร้อยละ)
เมืองปทุมธานี	158	20.41	6,534	6.59
สามโคก	53	6.85	639	0.64
หนองเสือ	5	0.65	132	0.13
คลองหลวง***	296	38.24	63,614	64.15
ลาดหลุมแก้ว	45	5.81	3,142	3.17
ลำลูกกา	85	10.98	9,610	9.69
ธัญบุรี***	132	17.06	15,498	15.61
รวม	774	100.00	99,169	100.00

หมายเหตุ : *** บริเวณที่ทำการศึกษา

ที่มา : สำนักงานจังหวัดปทุมธานี บรรณาสรรุปัจจัยจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2533 หน้า 14.

¹สำนักงานจังหวัดปทุมธานี, บรรณาสรรุปัจจัยจังหวัดปทุมธานี (ปทุมธานี:สำนักงานจังหวัดปทุมธานี), หน้า14-15.

จากตารางที่ 1.4 เห็นว่า อำเภอชัยบุรีและอำเภอคลองหลวง มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมหนาแน่นมาก โดยมีสัดส่วนของโรงงานอุตสาหกรรมในชัยบุรีและคลองหลวงถึงร้อยละ 17.06 และ 38.24 ของโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดในจังหวัดปทุมธานีตามลำดับ และมีสัดส่วนของแรงงานในชัยบุรีและคลองหนึ่งถึงร้อยละ 15.61 และ 64.15 ของจำนวนคนงานทั้งหมดในปทุมธานี ตามลำดับ โดยในอำเภอชัยบุรี มีโรงงานอุตสาหกรรมกระจุกตัวอยู่บริเวณตำบลประชาธิปัตย์ หรือที่เรียกกันทั่วไปในบริเวณนั้นว่า "รังสิต"¹ ส่วนอำเภอคลองหลวงจะมีโรงงานอุตสาหกรรมกระจุกตัวกันมากบริเวณตำบลคลองหนึ่ง ซึ่งอยู่ริมถนนพหลโยธินและถนนรังสิต - นครนายก ปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในตำบลคลองหนึ่ง ที่สำคัญได้แก่ บริเวณนิคมอุตสาหกรรมนวนคร

บริเวณรังสิตและคลองหนึ่ง จังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่รองรับการกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคมและประชากรจากกรุงเทพฯ รวมทั้งทำหน้าที่ในการรองรับประชากรที่จะมุ่งเข้าสู่กรุงเทพฯ โดยรังสิตและคลองหนึ่งถูกกำหนดให้มีบทบาทและหน้าที่หลักที่ชัดเจนกล่าวคือให้รังสิตมีฐานะเป็นชุมชนพาณิชย์และบริการ รวมทั้งเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง และให้คลองหนึ่งมีฐานะเป็นชุมชนอุตสาหกรรมหลัก ศูนย์กลางการศึกษาระดับสูง ศูนย์กลางการปกครองและย่านที่พักอาศัย ทั้งในลักษณะชุมชนเมืองและชุมชนเกษตรกรรม²

พื้นที่รังสิตในอำเภอชัยบุรี และคลองหนึ่งในอำเภอคลองหลวง เป็นแหล่งสำคัญทางเศรษฐกิจและมีการขยายตัวของชุมชนอย่างรวดเร็ว ทำให้จำนวนประชากร บ้านที่อยู่อาศัยมีจำนวนสูงกว่าพื้นที่ในเขตอื่นๆ มีจำนวนประชากรในรังสิตและคลองหนึ่งมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 50.62 และ 45.80 ของจำนวนประชากรทั้งหมดในชัยบุรีและคลองหลวงตามลำดับ และมีสัดส่วนของจำนวนบ้านที่อยู่อาศัยในรังสิตร้อยละ 63.77 ดังตารางที่ 1.5 และ 1.6

¹ในการศึกษา^{นี้} เรียกตำบลประชาธิปัตย์ว่ารังสิต ตามบุคคลในท้องถิ่น

²สำนักผังเมือง. ข้อมูลประกอบการวางและจัดทำผังเมืองรวมชุมชนประชาธิปัตย์-คลองหลวง 2530 (กรุงเทพมหานคร:สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย, 2530), หน้า 25.

ตารางที่ 1.5 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากร บ้านอยู่อาศัย แยกตามประเภทของตำบล
ในปี 2533 อำเภอชัยบุรี

ตำบล	ประชากร (คน)	สัดส่วน (ร้อยละ)	จำนวน บ้านอยู่อาศัย	สัดส่วน (ร้อยละ)
ประชาติปัตย์**	43,591	50.62	10,122	63.77
บางยี่ขัน	7,399	8.60	998	6.29
วังสิต	17,051	19.80	2,285	14.40
ลำผักกูด	6,229	7.23	732	4.61
บึงสนั่น	4,923	5.72	686	4.32
บึงน้ำรักษ์	6,915	8.03	1,049	6.61
รวม	86,108	100.00	15,872	100.00

ที่มา : สำนักงานจังหวัดปทุมธานี บรรยายสรุปจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2533 หน้า 14.

** พื้นที่ที่ทำการศึกษา และเรียกตามคนในท้องถิ่นนี้ว่า "วังสิต"

ตารางที่ 1.6 แสดงสัดส่วนจำนวนประชากร คริวเรือน แยกตามตำบล ในปี พ.ศ.2533

ในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ตำบล	ประชากร (คน)	สัดส่วน (ร้อยละ)	คริวเรือน	สัดส่วน (ร้อยละ)
คลองหนึ่ง**	35,215	45.80	9,179	52.19
คลองสอง	9,916	12.90	2,564	14.58
คลองสาม	5,395	7.02	1,166	6.63
คลองสี่	7,744	10.07	1,415	8.05
คลองห้า	6,784	8.82	1,217	6.92
คลองหก	7,166	9.32	1,388	7.89
คลองเจ็ด	3,674	4.77	605	3.44
รวม	76,894	100.00	17,588	100.00

ที่มา : สำนักงานจังหวัดปทุมธานี บรรยายสรุปจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2533 หน้า 15.

** พื้นที่ทำการศึกษา

การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เป็นไปอย่างรวดเร็วพร้อม ๆ กับการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและการเคลื่อนย้ายถิ่นของแรงงานเพื่อเข้ามาทำงานในโรงงานเพิ่มขึ้นดังกล่าวข้างต้น ก่อให้เกิดความต้องการที่อยู่อาศัยของลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรมสูงขึ้นตามไปด้วย ซึ่งที่อยู่อาศัยของลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรมในบริเวณรังสิตและคลองหนึ่ง ส่วนมากเป็นห้องแถวแบ่งเช่าและหอพักที่โรงงานจัดหาให้ โดยทั่วไปโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จะจัดสร้างที่อยู่อาศัยในลักษณะหอพักให้แก่ลูกจ้าง เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงาน ส่วนโรงงานที่มีขนาดเล็กหรือไม่มีหอพักให้ ลูกจ้างกลุ่มนี้จะพยายามหาที่อยู่อาศัยใกล้โรงงานโดยจะอาศัยอยู่ในลักษณะของห้องแถวแบ่งเช่าหรือหอพักเอกชน โดยทางโรงงานจะมีรถบริการรับส่งตามจุดต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ลูกจ้างซึ่งอยู่อาศัย และเมื่อเวลาผ่านไป สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป อาจเป็นไปได้ว่าความต้องการในที่อยู่อาศัยและการสร้างหลักแหล่งในครัวเรือนของลูกจ้างโรงงานจะเพิ่มสูงขึ้น แต่ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจหรือสังคมใด มีผลต่อความต้องการที่อยู่อาศัยของลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งพื้นที่ในบริเวณดังกล่าวมีศักยภาพสูงในการรองรับการขยายตัวของลูกจ้างโรงงาน หากพบว่าปัจจัยใดเป็นตัวกำหนดความต้องการที่อยู่อาศัยของลูกจ้าง จะทำให้ทราบว่าควรจะดำเนินการในด้านที่อยู่อาศัยของลูกจ้างที่เพิ่มสูงขึ้นได้อย่างไร เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาด้านที่อยู่อาศัยของลูกจ้างโรงงานได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

จากความสำคัญในที่อยู่อาศัยที่เพิ่มขึ้นของลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรม อันเนื่องมาจากความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและประชากรดังกล่าวข้างต้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงปัจจัยที่มากำหนดความต้องการที่อยู่อาศัยของลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรม โดยศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และรูปแบบที่อยู่อาศัย ที่คาดว่าจะมีผลต่อความต้องการที่อยู่อาศัยของลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรม และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงที่อยู่อาศัย เพื่อสนองตอบต่อความต้องการที่อยู่อาศัยของลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรมได้อย่างเหมาะสมและถูกต้องต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความต้องการที่อยู่อาศัย(Housing Needs)ของลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรมในเขตรังสิตและคลองหนึ่ง
2. พยากรณ์ความต้องการบ้านและที่อยู่อาศัยของลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรม

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1. ทำการศึกษาปัจจัยต่างๆ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และรูปแบบที่อยู่อาศัย ที่คาดว่าจะมีผลต่อความต้องการที่อยู่อาศัยของลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรมโดยใช้ตัวอย่างของการสำรวจ ในพื้นที่รังสิตอำเภอธัญบุรี และคลองหนึ่งในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
2. สัมภาษณ์ลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรม ในปี พ.ศ.2533

1.4 สมมติฐานในการศึกษา

ในการศึกษาถึงปัจจัยที่กำหนดความเป็นครัวเรือนและความต้องการที่อยู่อาศัยของลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อประมาณการความต้องการบ้านและที่อยู่อาศัย มีข้อสมมติฐานดังนี้

1. การมีครอบครัวหรือการแต่งงาน ส่อมต่อการแยกบ้านหรือที่อยู่อาศัยเพื่อสร้างครอบครัวใหม่ และความเป็นหัวหน้าครัวเรือน ส่อมแสดงถึงความต้องการบ้านและที่อยู่อาศัย
2. อุปสงค์หรือความต้องการที่อยู่อาศัยเบื้องต้นสำหรับลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรม ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

1.5 คำจำกัดความ

ครัวเรือน (Household) หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในบ้านเดียวกัน รับประทานอาหารร่วมกัน โดยไม่คำนึงถึงครอบครัวแต่ละครอบครัว เพราะว่า ในครัวเรือนหนึ่ง อาจมีครอบครัวหลายครอบครัว อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครัวเรือนเดียวกัน และในทำนองเดียวกัน ในบ้านหนึ่งๆ อาจมีครัวเรือนมากกว่าหนึ่งครัวเรือนอาศัยอยู่ในบ้านหลังนั้น เช่น ในกรณีบ้านแบ่งเช่าหรือในอีกกรณีหนึ่ง บ้านหลายๆหลังที่อยู่บริเวณเดียวกัน แต่ต่างคนต่างรับประทานอาหารก็ถือว่าเป็นครัวเรือนกัน จะมีบางกรณีซึ่งน้อยมากคือ บุคคลที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกันโดยมีบ้านหลายๆหลัง แต่รับประทานอาหารจากครัวเรือนเดียวกันหมด ในกรณีนี้ให้ถือว่าเป็นครัวเรือนเดียวกัน

ในการศึกษาโครงสร้างของครัวเรือนในแต่ละประเภท ในทางสังคมศาสตร์ได้จำแนกประเภทครัวเรือน โดยถือเอาสถานภาพของหัวหน้าครัวเรือนเป็นเกณฑ์ คือแบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ครัวเรือนที่มีคู่สมรสพร้อมสมาชิก (Intact Household) หมายถึง ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนและคู่สมรสอยู่ด้วยกัน จะมีบุตรหรือไม่ก็ได้
2. ครัวเรือนที่เป็นหม้าย (Single Head Household) หมายถึง ครัวเรือนที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นหม้ายหรือแยกกันอยู่
3. ครัวเรือนคนเดียว (One Person Household) หมายถึง ครัวเรือนที่มีเพียงคนเดียวและเป็นโสด ซึ่งโดยมากคือ ผู้ที่แยกตัวออกมาจากครัวเรือนของพ่อแม่ มาอยู่ตามลำพัง โดยไม่มีการสมรสเกิดขึ้น
4. ครัวเรือนอื่นๆ (Other Household) หมายถึง ครัวเรือนที่เกิดจากการอยู่ร่วมกันของบุคคลหลายๆคน โดยไม่มีความผูกพันทางสายเลือดหรือสถาบันครอบครัว

ลูกจ้าง หมายถึง ผู้ที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม โดยได้รับค่าจ้างตอบแทนเป็นรายเดือน รายวัน หรือรายชิ้น และเป็นลูกจ้างที่มีฝีมือ และไร้ฝีมือ มิใช่ระดับบริหาร

ที่อยู่อาศัยของครัวเรือน หมายถึง สถานที่ที่ครัวเรือนหนึ่ง ๆ ใช้เป็นที่อยู่อาศัย อาจเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน อาคาร หรือบ้านหลายหลังที่อยู่บริเวณเดียวกันก็ได้

ลักษณะของที่อยู่อาศัย หมายถึง ลักษณะของสถานที่ที่ครัวเรือนหนึ่ง ๆ ใช้เป็นที่อยู่อาศัย จำแนกได้ดังนี้ คือ

- บ้านเดี่ยว หมายถึง บ้านที่ปลูกอยู่หลังเดียวโดดๆ พร้อมทั้งเรือนครัว โรงรถ เรือนคนใช้ด้วยถ้ามี และเป็นที่อยู่อาศัยของบุคคลในครัวเรือนเดียว หรือบ้านที่ปลูกอยู่หลายหลัง ภายในบริเวณรั้วเดียวกัน และเป็นที่อยู่อาศัยของบุคคลภายในครัวเรือนเดียวกัน

- บ้านแฝด หมายถึง เรือน ห้อง หรือตึกที่ปลูกติดต่อกัน โดยประกอบด้วย 2 หน่วย มีฝ้าด้านหนึ่งร่วมกัน อาจเป็นบ้านชั้นเดียวหรือหลายชั้นก็ได้

- เรือนแถว ห้องแถว ตึกแถว หมายถึง เรือนหรือห้องหรือตึก ติดต่อกันตั้งแต่ 3 หน่วยขึ้นไป เรียงติดกันเป็นแถว โดยมีฝ้าด้านหนึ่งหรือสองด้านร่วมกัน อาจเป็นชั้นเดียวหรือหลายชั้นก็ได้ ส่วนใหญ่ลักษณะที่อยู่อาศัยประเภทนี้เป็นหอพักของลูกจ้างบริเวณรังสิตและคลองหนึ่ง

- ห้องชุด (แฟลต หรือ อพาร์ทเมนต์) หมายถึงกลุ่มห้องอันเป็นส่วนหนึ่งของอาคาร ซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยของครัวเรือน โดยกลุ่มห้องนี้จะต้องมีห้องครัว ห้องน้ำตลอดจนทางเข้าออกสู่ที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองอิสระ

การครอบครองที่อยู่อาศัย หมายถึง การที่คนในครัวเรือนอาศัยอยู่ในที่อยู่อาศัยนั้น โดยเป็นเจ้าของ เช่าซื้อ เช่า หรืออยู่ในที่อยู่อาศัยนั้นโดยไม่เสียค่าเช่า เพราะเป็นส่วนหนึ่งของค่าจ้างแรงงานหรือเจ้าของให้อยู่เปล่า

- เจ้าของ หมายถึง คนในครัวเรือนนั้นมีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย โดยถูกต้องตามกฎหมาย

- เช่าซื้อ หมายถึง การซื้อที่อยู่อาศัยโดยวิธีการผ่อนชำระเงินเป็นรายเดือน หรือเป็นงวดๆ ตามสัญญาที่ได้ตกลงกัน เมื่อชำระเงิน

- เช่า หมายถึง คนในครัวเรือนที่อยู่อาศัยโดยไม่ได้เป็นเจ้าของหรือเช่าซื้อ และต้องเสียค่าตอบแทนให้แก่เจ้าของที่อยู่อาศัยนั้น¹

¹สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, สำนักทะเบียนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการที่อยู่อาศัยของลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม คือ

1. เพื่อเป็นปัจจัยประกอบการพิจารณาในการจัดสร้างที่อยู่อาศัย ให้มีความเหมาะสมกับความต้องการที่อยู่อาศัยของลูกจ้างโรงงานอุตสาหกรรมในอนาคต
2. เพื่อเป็นแนวทางในการรองรับความเจริญเติบโตของครัวเรือน ในบริเวณรังสิตและคลองหนึ่ง จังหวัดปทุมธานี

